

Friderik Baraga

SPOMINSKA
ALBUMA

V spomin
Karla Ceglarja
(1912–1999)
velikega zbiratelja in neutrudnega raziskovalca del
škofa Baraga

© Studio 5 Marko Kapus

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

266(77):929 Baraga F.

BARAGA, Friderik, Irenej

Spominska albuma / Friderik Baraga ; [prevod Janko
Moder ; spremna beseda Emilijan Cevc]. - Mirna :
Studio 5, 1999

100381952

Izid knjižice je finančno podprla Občina Trebnje.

Friderik Baraga

SPOMINSKA ALBUMA

Prevod

Janko Moder

Spremna beseda

Emilijan Cevc

Mirna

1999

Friderik Baraga
Spominska albuma

Uredil in oblikoval
France Baraga

Natisnila
Littera picta
Ljubljana

Izdal in založil
Studio 5
Mirna
1999

BESEDA UREDNIKA

Knjižica, ki jo imate v rokah, vsebuje dvoje drobnih Baragovih del, spominskih albumov, namenjenih sestri Amaliji. Iz prvega, katerega velikost je bila izbrana za format te knjižice, je ohranjenih 16 sličic, iz drugega, prav majhnega, pa le nemško posvetilo sestri Amaliji v verzih. Od njegovih osmih sličic, ki so imele naslov "*Iz domačega življenja*", se ni ohranila nobena, saj se zaradi svoje majhnosti (velikost albumčka je bila le četrtinka knjižice, ki jo imate v rokah) niso zdele primerne za objavo. Prvi spominski album je postal žrtev druge svetovne vojne, drugi pa se je izgubil že pred letom 1931. Kar se je od njiju ohranilo, prinaša ta knjižica, obogatena s spremno besedo Emilijana Cevca in prevodom pesmi Janka Modra.

Oba Baragova spominska albuma, prvega z 52 in drugega z 8 sličicami, je ob stoletnici Baragovega rojstva 1897 v 10. letniku *Doma in sveta* brez podpisa na kratko predstavil dr. Frančišek Lampe pod naslovom *Barage risarski umetniški spominki*. V tem letniku je dal natisniti tudi 11 sličic iz večjega albuma. Pod vsako sličico je dal napis *Iz domovine*, ki mu sledi tekoča rimska številka od I do XI ter v oklepaju: Sličica *Barage*. Leta 1931, ob stoletnici Baragovega prihoda v Ameriko, je tudi dr. Franc Jaklič v biografiji *Misijonski škof Irenej Friderik Baraga* objavil 10 Baragovih sličic

iz večjega albuma, med njimi pet že objavljenih in pet novih, skupaj jih torej poznamo 16. Istega leta je v *Zborniku za umetnostno zgodovino*, letnik XI, vseh 52 Baragovih sličic opisal msgr. Viktor Steska pod naslovom *Baraga Friderik, risar in slikar*. Jaklič in Steska drugega albuma nista več poznala. Steska omenja, da se je zgubil pred štirimi leti, torej 1927. Večji album, ki je bil v lasti Baragove pranečakinje gospe Mare Sajovic, pa je bil skupaj z drugimi Baragovimi spomini, slikami in pismi uničen v drugi svetovni vojni. Kakor poroča p. Aljančič, je družina Sajovic leta 1942 vse svoje dragocenosti poslala z vlakom na Češko, da bi jih rešila. V bombnem napadu pa je bil prav tisti vlak zadet in zgorelo je vse, kar je bilo v njem; 16. julija istega leta je na Bledu tragično umrla tudi gospa Sajovic. Tako so propadle tudi vse Langusove slike v lasti nekdanje družine Gressel in tudi Baragu pripisana slika Dobri pastir.

Ohranili sta se le dve sliki, ki ju je po izročilu naslikal Baraga: slika sv. Alojzija v župniji Kranj-Šmartin in Baragov avtoportret v privatni lasti.

Oba Baragova albuma je navdihnili pristrčna ljubezen do sestre Amalije. Ljubezen do risanja je Baraga kasneje žrtvoval duhovniškimi dolžnostim, ljubezen do sestre pa ga je spremljala vse življenje. Njej se moramo zahvaliti za Baragova goreča misijonska pisma, pa tudi za ta dva pristrčna spominska albuma. *France Baraga*

SPOMINSKI ALBUM I.

[Friderik G. Baraga]

[1818]

*Tebi, ljubljena Amalija, v spomin,
tvoj Friderik*

*Sprejmi iz moje roke, sestra draga,
zvezek mojih risarskih potez,
še tesnéje speti naj pomaga
najine ljubezni nežno vez.*

1

Sličica 4

Dom in svet 10 (1897), str. 435.

2

Sličica 5

Dom in svet 10 (1897), str. 410.

3

Sličica 6

Dom in svet 10 (1897), str. 369.

4

Sličica 9

Dom in svet 10 (1897), str. 410.

5

Sličica 10

Dom in svet 10 (1897), str. 435.

6

Sličica 11

Dom in svet 10 (1897), str. 509.

7

Sličica 13

Dom in svet 10 (1897), str. 385.

8

Sličica 18

Dom in svet 10 (1897), str. 369.

9

Sličica 19

Jaklič, Irenej Friderik Baraga 1931, str. 54.

10

Sličica 23

Jaklič, Irenej Friderik Baraga 1931, str. 80.

11

Sličica 27

Jaklič, Irenej Friderik Baraga 1931, str. 216.

12

Sličica 34

Dom in svet 10 (1897), str. 370.

13

Sličica 45

Dom in svet 10 (1897), str. 513.

14

Sličica 46

Jaklič, Irenej Friderik Baraga 1931, str. 112.

15

Sličica 49

Dom in svet 10 (1897), str. 417.

*V nežni bratovski ljubezni
Ti podarjam tale cvet.*

Na naslednji strani

16

Sličica 53

Jaklič, Irenej Friderik Baraga 1931, str. 216.

*Vsak od štirih časov letnih
naj bo vir ti uric fletnih.*

Narisal in naslikal

*Friderik Baraga,
slušatelj prava
na visoki šoli na Dunaju,
v letu Gospodovem
1818*

SPOMINSKI ALBUM II.

Krajinarski drobiž

Narisał Friderik G. Baraga

[1818]

POSVETILO

Se je v večnost izgubilo,
kar nebeško je bilo?
Se ne bo nič več vrnilo,
kar bilo je prelepo?

Po cvetoči se livadi
pase trop ovčic in mladi
jim pastir pojoč sledi.

Čisto je, kar premišljuje,
čisto vse, kar dela, snuje,
čisto vse, kar govori.

Kamor noga mu zaide,
med prijatelje le pride,
streho vsepovsod dobi.

Vse z ljubeznijo jim plača,
vsak mu spet ljubezen vrača,
srca druží sveta vez.

Vendar skoz temne prostore
trga zveze, kjer le more,
sklepov zlih polnočni knez.

Blago dušo zvito spelje,
trnja ji na pot ne stelje,
same rože čez in čez.

Razkazuje mu zaklade,
mu odgrinja gor grmade,
kjer se demant skrit blešči.

Bisere mu razkazuje,
z njim palače obiskuje
in – nedolžnost se izgubi!

Ven iz marmornega mesta,
k družbi, ki ji je še zvesta,
vroče koprneč zbeži.

Tam v preprosti koči revni
vsi so čisti, nezahtevni,
sama tam je brez zahtev.

V mestih so četrti greha,
tam se v mrču vsak upeha,
redke se še ni ujel.

Če kdo čist se ji odkrije,
vsega z blagostjo oblije,
da je srečen in vesel.

Tudi tebe je objela,
tudi tebe k sebi vzela,
te rešila bolečin.

In zato sem slik ti z doma,
kamor duša rada roma,
ti narisal za spomin.

Vzemi te podobe doma,
k njim naj skozi srce ti roma,
té te tešijo skomin.

Baragov avtoportret (po Langusu)
Privatna last.

BARAGA IN SLIKARSKA UMETNOST

Baragov spominski album

Ko smo se že seznanili s prisrčno, a tudi žalostno zgodovino dveh risarskih albumov, ki ju je Friderik Baraga še kot študent prava na Dunaju daroval za spomin sestri Amaliji, se mi zdi vredno na kratko spregovoriti o likovnem značaju in pomenu takih albumov in posebej o Baragovih, v nekaj vrstah pa bi rad osvetlil tudi Baragovo splošno razmerje do umetnosti in slikarstva.

Hvaležni smo dr. Frančišku Lampetu in msgr. Viktorju Stesku, da sta Baragov spomin počastila in mu človeško podobo dopolnila z objavo omenjenih albumov. Do druge vojske sta bila zveščiča še v Ljubljani v zasebni lasti, a lastnici sta ju tako varovali, da ni bilo lahko prelistati njunih strani. Zdaj sta uničena skupaj z drugimi dokumenti Baragovega sorodstva, ne nazadnje z imenitnimi portreti Amalije Gresslove in sestre Antonije, ki jih je naslikal Matevž Langus. Lastniki so se ob vojski preselili v nemško tujino, potem ko so vso Baragovo zapuščino uničili bombni napadi. – Lampe je imel albuma še v rokah in nam je ohranil njihova besedila ter 11 sličic iz velikega albuma, Jaklič in Steska, ki sta videla le še tega, pa sta Lampeta še nekoliko dopolnila.

Jaklič je k že objavljenim sličicam dodal še pet drugih, Steska pa je v skopih opisih naštel vse upodobljene motive.

Prirojeni risarski talent in bratovska naklonjenost do sestre sta vodila Baragu roko in čopič, ko je prenašal na papir miniaturne podobice. Tudi če se niso porodile iz njegove lastne domišljije, so mu vendar prikipele iz srca. Kakor v umetelno posodo jih je preлил v drobna albuma prijateljskih spominkov, kakršni so bili v bidermajerskem času zgodnjega 19. stoletja vsesplošno razširjeni. Dandanes so njihovo nadaljevanje sentimentalno uglašene spominske knjige deklet in zdi se nam, da veje iz njih še vedno nekaj vonjav rokokojskih in romantičnih vrtov.

Cvetje teh albumov ima namreč daljne korenine in njegova sporočilnost je lahko zelo preprosta – razpoloženska, vesela ali žalostna, poučna ali svarilna, vedno pa "ljubka". Že to zadošča. Saj izhajajo od tako imenovanih zgodnjebaročnih "capriccirov", iz poljubnih, prosto po risarjevi samovolji izbranih "glos", ki so rade le same sebi namen. Po naše bi jih lahko imenovali kar "likovni utrinki, izmisleki, poskoki..." Pa je bolje, če ostanemo kar pri italijanskem izrazu, ki se je v umetnostnem besedišču že uveljavil. Seveda pa so "capricci" lahko tudi globlje sporočilni, saj so po svoje vsi dokumenti časa. Kako bridke so na primer Callotove grafične glose o tridesetletni vojski – pa nam je prav ob teh

zapustil Callot tudi ime "capricci". Demonsko pošastni so Goyevi "caprichos". Za tolažbo pa najpogosteje naletijo v zbirkah le na baročno-romantične domišljajske vedute, oblite z zmerno poetičnostjo. In take so tudi Baragove miniature. Po pravilu imajo v albume povezani lističi spredaj naslovne liste s posvetili. Tudi Baragova albuma nista izjemi. Na njih je Baraga poudaril, da podarja sestri svoj risarski trud in risarsko spretnost, in to brez kakršnega koli vzgojnega naglasa. Dr. Lampe je izbrane sličice naslovil "Iz domovine", čeprav nobena od njih ne prinaša kakšnega domačega motiva. So brez "domačijskega priokusa". Pač pa bi našli zglede v množici krajinskih poigravanj od poznega 16. stoletja dalje, od nizozemskih grafik bratov Sadelerjev do poznobaročnih benečanskih krajin kakšnega Marca Riccija. Slikarske mape nizozemskih, ita-lijanskih, nemških in drugih risarjev in grafikov so jih bile polne, nazadnje so jih v zelo povečanih formatih prenašali celo na zidove soban, kot, recimo pri nas, okoli leta 1700 na stene dvorca Zemono pri Vipavi. Nekateri rekviziti se na njih kar utrujajoče ponavljajo: ločni mostovi in brvi, reke in jezera z jadrnicami, kmečke hiše, srednjeveške in renesančne razvaline, slavoloki, skalovje z naravnimi predori, osahla drevesa itd. – Zato se kar sam ponuja odgovor na vprašanje, ali so se naše risbe res porodile šele v Baragovi domišljiji. Prav gotovo ne!

Če bi se utegnili natančneje razgledati po grafičnih katalogih in albumih, bi najbrž našli zanje tuje predloge, verjetno predvsem tiste s severnoitalskimi motivi, iz beneškega zaledja, tudi iz bližine Marca Riccija ... Ta neživljenjski svet pa je vendarle poživljen – z drobnimi figurami ribičev, ki namakajo v vodo ukriv-ljene ribiške palice, kmetov in pastirjev s kozami ali kravami, osamljenih potnikov, ki kot v strahu hite po stezi. To so tako imenovane "štafažne figure", ki na preprost, komaj poveden način bogaté vedute. Kdor je hotel, je pač po svoji glavi dopolnil vsebino in po svoji domiselnosti poiskal odgovor na vprašanja, kam plava ta in ta ladja, kakšne misli prede pastir na skali, kam pelje pot popotnega, odkod pritekajo vode ... "Capricci" pač ali – po slovensko – "svoje glavosti"!

Na Dunaju Baragu okoli leta 1820 ni bilo težko najti primernih bakroreznih risarskih predlog, bodisi starejših bodisi modernih. Založba Artaria jih je celo zalagala in izdajala: risbe, akvarele, bakroreze, na katerih slutimo še baročno patino – celo na sočasnih vedutah iz Dunajskega gozda – igro senc, nasprotja teme in svetlobe, procesije oblakov, spomine sivorjavih lavur starejših risb ...

V take pokrajine nas vodi tudi Baraga, vsaj v velikem albumu. Motivike osmih risb drugega, manjšega albuma namreč ne poznamo, le z napisa na naslovnem

listu vemo, da gre za "Kleinigkeiten aus dem Landschaftsfache" – po domače "krajinarski drobiž". Ob Baragovi vernosti pa se začudimo, da so to pejsaži brez cerkva, da stolpi niso cerkveni, marveč utrdbeni ... Prav tako pogrešamo antičnih motivov. Razvaline so srednjeveške, renesančne – osamljen steber še ni antični glasnik – nobenega templja ni, nobene podrte skulpture. Baragove krajine niso "arkadijske" in ne rimske, romantično podeželske so.

Baraga in Langus

Najstarejša, z oljem na papir naslikana krajina slikarja Matevža Langusa je nastala že leta 1824. Z Langusom se je Baraga spoznal verjetno že na Dunaju, kamor je prišel Langus študirat že leta 1819 in kjer se je naslednje leto vpisal na slikarsko akademijo. Morda ju je povežalo celo veselje do slikanja, čeprav se mu je Baraga tedaj že odpovedal.

Langusova slika živi v enakem, splošnem dunajskem razpoloženju kot Baragove risbe: veduta z griči, z jezerom in mostom, z ribičem na bregu – vse je kot pri Baragu. Kakor bi se oba risarja zgledovala v delavnici nekega mojstra, ki je poslikaval keramiko. A Langus je svoj pej-saž oplemenitil z okroglim stebrastim tempeljčkom; v alpsko pokrajino je vnesel – čeprav prisiljeno – antiko.

Baraga in Langus sta stopila na domala isto pot slikarskega začetništva. Langus je ostal na njej umetnostno nepotešen, Baraga pa je svoj slikarski talent razumarsko zavrzel. Bil je praktičen mož, modro preračunljiv, a to pot in še večkrat v življenju prenel.

Na Dunaju je sklenil poiskati primernega slikarja, ki naj bi ga vpeljal v slikarske skrivnosti. Izbira bi bila lahko bogata – uresničila pa se ni. Dunaj je bil na začetku 19. stoletja eno od umetnostnih središč, ki je zaradi zagledanosti v preteklost pozabljalo na prihodnost in izgubljalo pomen. Njegova slikarska dinamika se je pomeščanila, niti slikarji nazarenci ga niso mogli na naglo zavzeti. Morda je tudi taka umetnostna klima Baragu nekoliko omajala željo po slikarskem razvedrilu.

Tri Baragove oljne slike

Obstanemo pa še pred pomembnim vprašanjem, ali so slike, ki jih danes pripisujemo Baragu, res vse njegove. Pri albumih ni dvoma – te sličice je z vso skrbjo narisala Baragova roka. Kaj pa je s sliko Dobri pastir, ki jo je prav tako podaril Amaliji, kaj s podobo sv. Alojzija v župnijski cerkvi v Šmartinu pri Kranju, kaj s posnetkom Langusove slike Baraga v kaplanskih letih?

Krajina, v kateri se Kristus, Dobri pastir, sklanja k zablodeli ovci, je prava sestra krajin v albumih: reka,

pritekajoča izpod hribovja, čreda ovac, ki se gnete na vzpetini, pastirska koča, v nebo kipeča gora v ozadju. Kristus v rdeče modrem nazarenskem oblačilu se zateka še v renesančno lepotnost. Na žalost je tudi ta "biblična pastoralna" menda uničena, poznamo pa njeno dvojnico v zasebni lasti. Te ni naslikal Baraga, pač pa Matevž Langus. Razločki med slikama so tako majhni, da jih ni vredno omenjati. Ali sta sliki nastali po skupni predlogi? Ali je Baraga posnel Langusovo sliko? Sestri jo je podaril s posvetilom, ni pa zapisal, da je njegovo lastnoročno delo.

Slika sv. Alojzija v Šmartinu ima na hrbtne strani zapis: "Po darovanju za spomin Friderik Baraga 1826." Jo je sam naslikal, kot trdi izročilo? Potegljaji čopiča res ne pričujejo o suverenem slikarju, razdrobljeni so, obotavljivi, brez pravega poguma. Ikonografsko slika ne prinaša novosti. A k njej se še povrnemo.

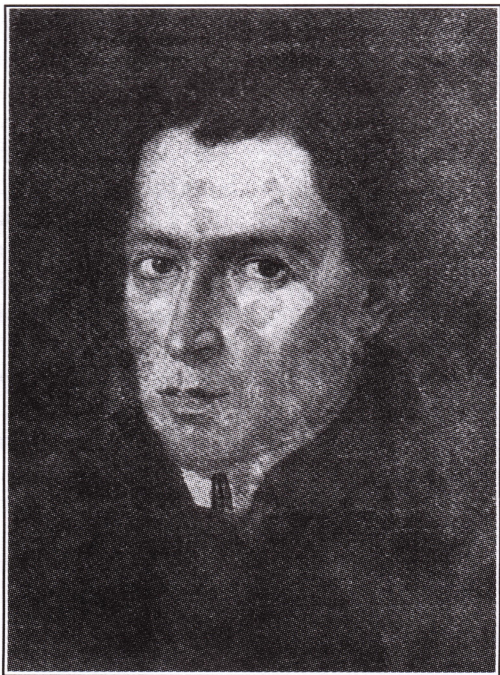
Langusovega portreta Baraga-kaplana ni več, zasilna fotografija pa ne dopušča določnega sklepa, da ga je ustvaril Langus. Fotografija tudi dopoveduje, da so poznejše retuše portret tako prizadele, da mu ga je komaj mogoče prepričljivo pripisati. Slika se res približuje Langusovi slikarski maniri po vrnitvi z Dunaja, ne moremo pa razbrati kakšnih modelacijskih vrednot. Ohranjena kopija tega portreta, ki naj bi jo bil napravil sam Baraga, se po slikarski strani in po tehnični zmogljivo-

sti približuje slikarskemu načinu sv. Alojzija. Komaj nam ostane kaj drugega, kot priznati, da je Baraga včasih le še segel po čopiču in barvah, čeprav se jim je že na Dunaju odpovedal.

Langusove slike za Baragove misijone, Baragov odnos do umetnosti

Spet in spet se ob Baragovem življenju srečujemo s slikarjem Langusom. Najbrž sta si bila moža več kot znanca, kar prijatelja. Slike, ki jih je Baraga pozneje naročal za svoje misijonske cerkve v Ameriki, je vse nalikal Langus, pošiljala pa jih je navadno sestra Amalija. In lepo število jih je preplulo Atlantik. Baraga jih je bil iskreno vesel. Prinašale so mu pozdrave iz domovine, od sestre, od Langusa. Vendar pa v misijonski zavzetosti Baraga v pismih ni hvalil likovnih kvalitete teh slik, pač pa njihovo vzgojno vrednost. Leseno cerkev v La Pointu je bogatilo kar 18 Langusovih platen. V glavnem oltarju je bila podoba svete Družine: "sv. Jožef v delavnici, presveta Devica sedi ob njem in šiva, dete Jezus pa gleda svojega rednika pri trdem delu," tako jo opisuje Jaklič. Baraga pa ni pohvalil likovne kakovosti slike. Kot praktični vzgojitelj "je hotel s tem vzvišenim vzorom delavnosti dramiti svoje Indijance iz njih lenobe k marljivemu delu" (Jaklič).

Tudi tak podatek nekoliko osvetljuje Baragovo pravo razmerje do umetnosti. Zgovoren je Baragov dnevniški zapis: "3. junija sem videl najlepšo sliko v svojem življenju – naslikal jo je Heinrich Füger. Ta veliki slikar, morda največji med zdaj živečimi nemškimi slikarji..." Zgovoren toliko bolj, ker je Füger pripadal že slikarski preteklosti in je kot ravnatelj dunajske slikarske akademije vplival kar zaviralno. Zato razumemo, da tudi Friderikova albuma dokazujeta, da je bil estetski okus njegovega avtorja zagledan v preteklost in da mu niti klasicizem niti romantika nista prevzela srca. Če bi se Baraga zares posvetil tudi slikarstvu, za kar je vsekakor imel talent, bi bile njegove slike prej pragmatično realistične kot romantične ali pa romantične brez poezije.

Langusov portret Baraga kot kaplana
Slika je izgubljena.
(*Jaklič, Irenej Friderik Baraga 1931, str. 32*)

PRVI OPIS ALBUMOV

France Lampe

Barage risarski umetniški spominiki¹

Gospa Emilija Seunigova je posodila uredništvu dva zvezka Baraginih risarskih del, oba lepo v usnje vezana, z zlato obrezo, jeden 14 x 11, drugi, manjši, 7 x 5,5 cm.

Prvi zvezek ima naslovni list, lepo pisan:

*Dir, geliebte Amalie, zum Andenken von
Deinem Friedrich.*

Na drugem listu dedikacija:

Nimm es hin, o liebe, theure Schwester,
Dieses Denkmal nimm aus meiner Hand,
Es knüpft inniger und enger, fester
Unser schönes, zartes Liebesband.

Nato ima v oblikah krogov in ovalov 52 slik in sicer razne prizore iz prirodnega življenja: gradove, kmetiške domove in iz življenja na kmetih. Največ sličic je fino narisanih s čopičem in peresom, le malo

jih je v barvah. Slike so pač deloma po prirodi, deloma po domišljiji. Nekatero so jako krasne in fine minijature. Drevje, hiša ali stolp, razvaline, voda, most, živina, ljudje v kmetiških nošah, s kratkimi hlačami, širokim klobukom, jopičem itd. Ob koncu ima lepa cvetlica ta-le podpis:

Zärtlich brüderliche Liebe
Weihet diese Blumen Dir.

Zatem je lep venec naslikan s simboli štirih letnih časov in podpisom:

Jede der vier Jahreszeiten²
Möge Freude Dir bereiten.

Na zadnjem listu pa je napisano:

*Gezeichnet und gemahlt
von
Friedrich Baraga
Hörer der Rechte
an der hohen Schule zu Wien,
im Jahre des Heils
1818.*

Drugi manjši zvezek ima nadpis:

*Kleinigkeiten aus dem Landschaftsfache,
gezeichnet von F. G. B.³*

Na drugem listu se začenja:

Widmung

Bist du ewig fort geschwommen,
Himmlische Vergangenheit?
Wirst du nimmer wieder kommen,
Nimmer wieder, schöne Zeit? –

Durch die buntgeschmückten Fluren,
Folgend selbst gewählten Spuren,
Sang der Hirt der Herde nach;

Unschuld alles, was er dachte,
Unschuld alles, was er machte,
Unschuld alles, was er sprach.

Wo er immer hin gekommen,
War er freundlich aufgenommen,
War er unter Freundes Dach.

Alle liebt' er ja wie Brüder
Die Geliebten liebten wieder,
Denn die Herzen waren eins.

Doch der nachtumflorten Räume
Fürst zerknickt die zarten Keime
Dieses göttlichen Vereins.

Tückisch führte er den Milden
Aus den duftenden Gefilden
Seines blumenreichen Hains.

Lehrte ihn nach Schätzen trachten,
Zeigte ihm des Berges Schachten,
Wo versteckt der Demant glüht;

Liess ihn Gold und Perlen schauen,
Lehrte ihn Paläste bauen,
Und sieh da – die Unschuld flieht!

Nach der Flur zu ihren Lieben,
Die allein noch treu geblieben,
Sie aus Marmorsälen zieht.

Und in ihrer reinen Mitte,
In der anspruchlosen Hütte,
Wohnt sie, selber anspruchlos.

In der Städte Dunstrevieren
Lässt sie Sünden triumphieren,
Ruht in der Gefilde Schoss.

Den sie rein und würdig findet,
Sie mit reinster Lust umwindet,
Die aus ihrem Füllhorn floss.

Und auch Dich hat sie umschlungen,
Dir auch ist ihr Ruf erklungen,
Dich auch sie im Arme hält.

D'rum hab' ich die Heimath-Scenen
Diese Hehren, dieser Schönen,
Dir zum Denkmahl auserwählt,

Nimm sie hin die Heimath-Scenen
Dieser Hehren, dieser Schönen,
Die Dich fest im Arme hält.

Potem se vrsté prav male, ljubke sličice, osem po številu, iz domačega življenja.

Velikost slik 6 x 5 cm, manjših 3 x 2,5 cm. Da spoznajo bralci slavnega Baraga tudi s te strani, podajemo jim nekaj natančnih posnetkov njegovih slik.

-
- 1 Dom in svet 10 (1897), str. 384. Prim. Bertrand Kotnik, Baraga pesnik in umetnik, v: Ave Maria 1970, str. 167–170 (s sličicami iz Jakliča in prostim prevodom pesmi). Baragovo pesem v nemščini je objavil tudi C. Verwyst, Life and Labors of Frederic Baraga, Milwaukee 1900, str. 82–84. Frederic Baraga, artist, v: Baraga Bulletin 1995, str. 12–13 (angleški prevod pesmi: Robin Bates).
  - 2 Steska bere *Jahrezeiten*, Verwyst ima *Jahrzeiten*.
  - 3 Podpis F. G. B. razlagajo kot Friderik Georg Baraga, kjer naj bi Georg pomenil ime, prevzeto po birmanskem botru Juriju Dolinarju.

Sv. Alojzij
last župnije Kranj-Šmartin

DRUGI OPIS ALBUMOV

Viktor Steska

Baraga Friderik, risar in slikar¹

Baraga Friderik (1797–1868) ni bil le znamenit misijonar in pisec indijanskih in slovenskih knjig, ampak tudi dober risar in slikar. Veselje do risanja je moral imeti že izza prve mladosti, na Dunaju pa je včasih kar po cele dneve risal. Veselje do risanja se mu je včasih zvišalo, včasih je pa pojemalo, ker je vedno premišljeval, ali mu bo v življenju kaj koristilo ali ne. V svojem dnevniku se večkrat spominja tega boja, te razdvojenosti. Tako piše 6. aprila 1818: 6. aprila sem dovršil spomin za Amalijo. Začel sem v božičnih počitnicah. (Per parenthesis: Konec julija in začetek avgusta se je nagnjenje do risarstva vzbudilo v meni tako živahno, da me je zelo oviralo v študiju. Zvečer 3. avgusta sem si mislil: Kar je le presilno, navadno ne traja dolgo. Zelo bom pomilovanja vreden, ako si bom moral prihodnje leto v avgustu reči: Prav si mislil.)

1819, 3. jun. sem videl najlepšo sliko v svojem življenju, ki jo je napravil Henrik Füger (umrl 5. nov. 1818).

NB. K 3. avg. 1818 moram reči: Prav si mislil. Toda radi tega vendar nisem zelo pomilovanja vreden. Tako

se spreminjata od leta do leta moje nagnjenje in mišljenje.

1820. 10. februarja je zopet božja milost premagala mojo veliko ničemurnost. Hotel sem namreč precej jutri poiskati risarskega učitelja, ki bi me učil pokrajinskega in oljnatega slikarstva. Ko pa sem okolnosti dobro premislil, sem našel, da bi mi ta umetnost sedaj in pozneje v mojem stanu bolj škodovala kot koristila, ker bi zanemarjal svoje važne dolžnosti. Ta umetnost bi mi bila v mojem položaju le v razveseljevanje in bi tolažila le mojo ničemurnost. In zato naj bi porabil toliko dragocenega časa?

1821. Tretjega januarja sem napravil zadnjo risbo v svojem življenju. Srčno se veselim, da sem z božjo pomočjo risanje opustil; vzelo mi je mnogo časa.

Baraga je krotil svoje nagnjenje do risanja, odkar je sklenil, da se posveti duhovniškemu stanu. Na to je začel misliti že v 3. letu modroslovja l. 1817. L. 1820., 7. dec. pa je sklenil, da bo takoj, ko dovrši pravoslovne študije, vstopil v bogoslovnico, kar je 2. nov. 1821 tudi dejansko storil.

Baraga pa je tudi v svojem poznejšem življenju ohranil ljubezen do slik. V Šmartnem pri Kranju hranijo njegovo lastnoročno sliko sv. Alojzija, visoko o. 80 cm. Na njej je zapisano: Po darovanju za spomin Fridrik Baraga 1826.

Ko je bil že misijonar v Ameriki, je pisal 14. 3. 1833 sestri Amaliji, da jo zahvaljuje, ker mu je poslala 18 Langusovih slik, ki naj bi podpirale pouk. Dobil pa jih bo šele, ko bo spomladi odprt promet po jezerih.

Po sestri Amaliji je 10. julija 1833 zopet prejel 6 slik izpod Langusovega čopiča. Sam ji sporoča: "Pokazal sem te čudovito lepe slike več gospodom, ki so že mnogo potovali in marsikaj videli, pa so priznali, da te slike prekašajo vse, kar se more v tej deželi lepega videti."

Ob svoji prvi povrnitvi v Evropo je pisal Baraga svoji sestri Amaliji Gressel 10. 1. 1837 iz Pariza, naj mu do konca februarja preskrbi pri Langusu 14 slik, 12 po 26 x 21" ali 80 x 60 cm, in sicer: Marijino Oznanjenje, Jezusovo rojstvo, sedem slik Kristusovega trpljenja, vnebohod, prihod sv. Duha in pa sv. Friderika: sliki Ignacija Lojolanskega in sv. Jožefa v delavnici pa 6 x 4' = 200 x 125 cm. Vse naj bo priprosto in poceni... Z Langusom sta bili obe Baragovi sestri znani, Antonijo je celo portretiral. Ko je bila Antonija v Ameriki, je v pismih tudi Langusa pozdravljala.

Ko je videl naš misijonar Franc Ks. Pirc Langusove slike v La Pointu, so ga te tako navdušile, da je poslej vseh 13 cerkva, kar jih je med Indijanci še postavil, olepšal z izdelki tega domačega slikarja. (Iz rokopisa dr. Fr. Jakliča).

Dokaz Baragove risarske zmožnosti je posebno še ohranjeni album njegovih risb, ki jih je podaril svoji sestri Amaliji. Album hrani baronica Edita Müller-Dietenhof na Bokalcih, ki je sorodnica Baragova.² Ta album je drobna knjižica v obsegu 14 x 10,5 cm. Na koncu knjižice je pripomba: Gezeichnet und gemahlt von Friedrich Barraga Hörer der Rechte an der hohen Schule zu Wien im Jahre des Heils 1818. Knjižica je vezana v rdeče usnje in ima na hrbtu zlat napis: Andenken. Obsega 54 listov. En list je izrezan. Ali ga je izrezal Baraga sam, ali pozneje kdo, ni znano.

⟨V Dom in svetu (1879, str. 384) je ta prva "izrezana" stran zvezka opisana takole:⟩

Prvi zvezek ima naslovni list, lepo pisan:

*Dir, geliebte Amalie, zum Andenken
von Deinem Friedrich.*

Na drugem listu se nahaja posvetitev sestri Amaliji:

Nimm es hin, o liebe theure Schwester!
Dieses Denkmal, nimm aus meiner Hand,
Es knüpft³ inniger und enger, fester
Unser schönes, zartes Liebesband.

Na 3. listu se pričenjajo risbe. Po cesti hodita moški in ženska v razgovoru; zadaj grad, spredaj pod dreve-

som sedi mož z zakrivljeno palico in s psom. – Oblika elipsa, 75 x 57 mm.

4. Mož gre po cesti sam; zadaj grad; pod drevesom spredaj sedi mož z zakrivljeno palico in s psom. – Elipsa, 60 x 75 mm.

5. Spredaj leži ob rebri mož; v ozadju grad; pod gradom vodi moški žensko in ji kaže v daljavo. – Krog, 49 mm premer.

6. V ozadju razvaline; na levi ob cesti počiva ženska, moški ji nekaj pripoveduje; spredaj se pogovarja gospod⁴ z drugim moškim; poleg gospoda pes; na desni stopa mož z drogom na rami. – Elipsa, 75 x 57 mm.

7. Italijanska hiša; moški kaže ženski hišo. – Krog, 49 mm v premeru.

8. Akvarel. Spredaj žena in otrok; v sredini kmečka hiša; v ozadju grad. – Krog, 49 mm v premeru.

9. Ribič, stoječ ob bregu, lovi s trnkom ribe. Po vodi plava mala jadrnica; v ozadju drevje. – Elipsa, 60 x 45 mm.

10. Na levi drevo; spredaj korakata dva moža; v ozadju fantastične razvaline. – Krog, 49 mm.

11. Na levi grič z votlino. Pred njim sedita dva para; v ozadju vas. – Elipsa, 60 x 45 mm.

12. Ob potoku dva moža, bržkone ribiča; v ozadju na griču razvaline; na levi in desni drevo.

13. Po reki plava jadrnica; spredaj v čolnu ribiči. Na desni skalovje; dva moža se razgovarjata; na levi ob reki utrdba. – Elipsa, 60 x 45 mm.

14. Akvarel. Mož v rdečem suknjiču in rumenih hlačah s širokim mehkim klobukom sedi ob bregu s psom in gleda v ozadje; na desni mogočno košato drevo, na levi skalovje; v ozadju grad. – Elipsa, 60 x 45 mm.

15. Mož koraka ob reki. Na desni drevo, na levi se pase govedo; zadaj vas. – Krog, 49 mm.

16. Na levi prihajajo tri osebe z butarami; na desni razvaline, zadaj grad. – Elipsa, 60 x 45 mm.

17. Na levi prihaja skozi zidano ograjo mož; na desni sedita pod skalo možki in ženska; v ozadju grad. Krog, 49 mm. – Sepija.

18. Čez reko vodi starodaven, močno usločen most v grad, ki ima ob mostu močno utrjena vrata. – Krog, 49 mm.

19. V vodi otok. Na otoku okrogel stolp z dvema hišicama. Spredaj v čolnu čolnar. – Krog, 49 mm.

20. Akvarel. Po cesti stopa mati s sinčkom, ki vodi na vrvi psa; na levi razvaline z okroglima stebroma; na desni drevje; v ozadju grad. – Elipsa, 60 x 45 mm.

21. Po reki plava mala jadrnica; mož na bregu se ozira proti jadrnici; na levem in desnem bregu grad. Krog, 49 mm.

22. Na levi skalovje in dve drevesi; spredaj se pogovarjata kmet in kmetica; zadaj razvalina. – Elipsa, 60 x 45 mm.

23. Na rebri italijanska hiša; do nje vodijo kamenite stopnice; spredaj sedi ženska; na levi vhod na dvorišče; moški s palico prihaja skozi vhod; na levi vhoda okrogel stolp v razvalinah. – Krog, 49 mm.

24. Most čez reko. Spredaj sedi na bregu mož; zadaj hiše in razvaline. Elipsa, 60 x 45 mm.

25. Most čez cesto; tri drevesa in nekaj grmovja; mož z drogom gre proti prehodu. – Krog, 49 mm.

26. Akvarel. Reka, na levi drevje, na desni skalovje in razvaline; v ozadju grad. Spredaj se med hojo pogovarjata dva moža; eden nosi rdeč suknjič in modre hlače, drugi moder suknjič in rumene hlače. – Krog, 70 mm.

27. Čez zidan most vodi cesta do gradu. Stolp je že v razvalinah; na levi kažipot, pod njim pa se pogovarjata dva moža. – Elipsa, 60 x 45 mm.

28. Spredaj se pogovarjajo mož, žena in sinek; na levi na skalovju gradič, na desni drevje, v ozadju utrjeno mesto. – Krog, 49 mm. Sepija.

29. Na bregu reke ribič; na levi dve drevesi, zadaj utrjeno mesto, na desni razvaline. – Elipsa, 60 x 45 mm.

30. V ozadju poslopja; spredaj trdnjavska ograja (obzidje); ob cesti ljudje.

31. Akvarel. Morje z dvema jadrnicama in s čolni. Na levi skalovje, v ozadju poslopja. – Elipsa, 60 x 45 mm.

32. Na levi razvaline; na desni utrjeno obzidje; spredaj kleči ženska, držeč v rokah neko stvar, pred gospodom v dolgi suknji, s širokokrajnim klobukom in z dolgo palico. – Krog, 49 mm.

33. Na levi grad; na stolpu dolg vodoraven drog, na njem veriga; spredaj potok, ob katerem se dva gospoda pogovarjata. – Elipsa, 53 x 40 mm.

34. Italijanska kmečka hiša; na desni grad; spredaj sedi ženska, poleg nje grabi kmet z grabljami seno. Krog, 49 mm.

35. Italijanska hiša; pod njo cesta; dva kmeta gresta po cesti; na desni v ozadju razvaline.

36. Reka; ob njej cesta, po kateri stopa navkreber potnik s psom; v ozadju hiše; ob cesti razvaline. – Krog, 49 mm.

37. Akvarel. Na levi italijanska hiša; pred njo mož in žena, ki gledata proti moškemu, ki stoji s psom na cesti; zadaj grad, na desni drevje. – Elipsa, 60 x 45 mm.

38. Reka; pred njo se pogovarjata dva moža; zadaj skalovje, na skalovju grad. – Elipsa, 60 x 45 mm.

39. Brv čez reko; na obeh straneh okrogli stražni stolpi; spredaj koraka po cesti mož.

40. V ozadju na griču grad; pod njim korakata mož in žena. Spredaj kaže žena lovcu ali stražniku proti gradu. – Elipsa, 60 x 45 mm.

41. Breg, na desni strani mož z drogom, na drugi strani z grmovjem obrasle razvaline. – Krog, 49 mm.

42. Akvarel. Skupina treh dreves; v ozadju dve italijanski hiši; spredaj ob cesti mož in deček. – Elipsa, 60 x 45 mm.

43. Na levi na skali drevo, na desni razvaline. Spredaj koraka s psom možak. – Krog, 49 mm.

44. Reka; brodar prevaža potnika. Dva potnika, eden z nahrbtnim bremenom, čakata ob bregu; zadaj razvaline. – Elipsa, 60 x 45 mm.

45. Na oslu jezdi gospodična, spredaj gre spremljevalec ali vodnik, zadaj dva kozliča. – Krog, 49 mm.

46. Dva gospoda jezdita pod gradom. – Krog, 49 mm.

47. Akvarel. Čez potok lesen most; pred mostom stolp; na njegovem vrhu moli vodoravno drog z vrvjo. Ob potoku lovi ribič ribe. Na drugem bregu korakata mož in žena; zadaj vas. – Elipsa, 75 x 57 mm.

48. Kmečka hiša; spredaj sedi ženska; pri njej se paseta dve ovci. – Krog, 49 mm.

49. Na levi italijanska hiša, na desni vodnjak na vitel, spred kozlič pred grmovjem. – Krog, 49 mm.

50. Akvarel. Kamenit most z 2 lokoma čez potok; v sredi in na obeh krajéh drevje; zadaj poslopja. Na obeh straneh mostu ljudje. – Krog, 70 mm.

51. Na tem listu sta dve sličici à 30 x 22 mm:

a) Reka; v čolnu dve osebi; v ozadju graščina.

b) Razvalina s 3 osebami.

52. Akvarel. Šopek naslikanih cvetic z napisom:

Zährlich brüderliche Liebe

Weihet diese Blumen⁵ Dir.

55 x 42 mm.

53. Akvarel. Venec rož, snopja in grozdja; kelih z napisom:

Jede der vier Jahreszeiten⁶

Möge Freude⁷ Dir bereiten.

54. Poklonilo, katero smo že prej omenili.

Vse te sličice so silno nežno in natančno risane miniature. Delane so večinoma s tušem, dve (17, 28) s sepijo, enajst pa jih je slikanih z akvarelnimi barvami (7, 14, 20, 26, 31, 37, 42, 47, 50, 52 53).

Predmet teh slik so razvaline, skale, drevje, vode, ladje, čolni, živali in ljudje. Odkod je Baraga zajemal snov, ali je kopiral, ali si je prizore sam sestavljal, ni še dognano.

Enajst sličic je v reprodukciji že prinesel "Dom in svet" l. 1897., ob stoletnici Baragovega rojstva.

Urednik dr. France Lampe jim je dal naslov "Iz domovine". Zdi se mi, da je ta naslov napačen. Baraga pač imenuje drugo zbirko Heimath-Szenen, a na prvo zgoraj popisano se ta naslov ne more nanašati, ker sličice niso odsev naše domovine.

Iz označene zbirke so reproducirane v Dom in svetu, 1897 naslednje sličice: št. 4 – 435,⁸ št. 5 – 410, št. 6 – 369, št. 9 – 410,⁹ št. 10 – 435, št. 11 – 509, št. 13 – 385, št. 18 – 369, št. 34 – 370, št. 45 – 513, št. 49 – 417.

Druga zbirka z osmimi sličicami je pred 4 leti izginila. Dr. France Lampe nam je ohranil nekaj spominov nanjo v Dom in Svetu, 1897, str. 384.

[Sledi prepis drugega dela Lampetovega članka.]

-
- 1 Objava je nespremenjeni ponatis članka Viktorja Steska, *Baraga Friderik, risar in slikar*, v: *Zbornik za umetnostno zgodovino*, letnik XI (1931), str. 116–120. Popravljen je le očitne napake in izpuščen je konec: prepis iz Lampeta
  - 2 Bokalce so bile v letih 1817–1938 v lasti družine Seunig, njegova zadnja lastnika iz te družine sta bila Edita (Titi), rojena Seunig, Baragova pranečakinja, ter njen mož dr. Evgen baron Müller von Diethof.
  - 3 Steskov članek je precej površen in ima kar veliko napak. Zato dajemo prednost podatkom iz Dom in sveta. Steska ima *Es knüpfe*.
  - 4 Steska ima *ta gospod*.
  - 5 Steska ima *Blümchen*.
  - 6 Steska ima *Jahrezeiten*.
  - 7 Steska ima *Freuden*.
  - 8 Steska ima napačno 509.
  - 9 Steska ima napačno 417.

Dobri pastir

Slika je izgubljena.

(Glasnik Srca Jezusovega, 1927, str. 266)

IZ BARAGOVEGA PISMA AMALIJI

"Povrh se je Friderik v Ljubljani posvečal tudi učenju glasbe, risanja in italijanskega jezika. Z obema predmetoma se je potem z veliko ljubeznijo ukvarjal več let, posebno z risanjem, ki mu je, kakor je pisal z Dunaja 4. jan. 1821 svoji sestri Amaliji, neredko posvetil šest do osem ur na dan. Čeprav je v njem dosegel nemajhno stopnjo – to izpričujejo številne risbe, ki se nahajajo pri njegovi sestri Amaliji, poročeni Gressel – se je risanju, kakor piše v pismu, v katerem je poslal sestri svojo poslednjo risbo, tako resno in tako nepreklicno odpovedal, da pravi, da je že razdal barve, tuš in vse risarske priprave, pa ne zaradi morebitne nenaklonjenosti do risanja, ampak iz nekega poprej neznanega, zdaj pa že močnega, da, prevladujočega nagnjenja, ki ga ne bi mogel izraziti lepše in jasnejše kot prav v poslednji vseh svojih risb."

"Sličica predstavlja Dobrega pastirja," piše v omenjenem pismu, "ki je žrtvoval tudi svoje življenje za svoje ovce, in ki, če se izgubi le ena izmed njegovih sto ovac, zapusti vseh devetindevetdeset in z ljubeznijo išče izgubljeno, dokler je ne najde."

Ti poznaš dobrega pastirja, kajne, ljuba Amalija!/"

Leon Stanislav Vončina (1826–1874) je avtor prvega Baragovega življenjepisa, ki je izšel v slovenščini 1869, čeprav ga je začel pisati v nemščini že leta 1855, takoj po vrnitvi s študija teologije na Dunaju 1855. Nemški rokopis iz leta 1855 se je ohranil in je vir za številna izgubljena Baragova pisma. Odlomek iz rokopisa, fol. 2v, je Vončina objavil v prvi Baragovi biografiji leta 1869 na str. 10.

Kazalo

Beseda urednika	5
Spominski album I.	7
Spominski album II.	27
Baragov avtoportret	32
Spremna beseda <i>Emilijan Cevc</i>	33
Langusov portret Baraga	42
Prvi opis albumov <i>Frančišek Lampe</i>	43
Sv. Alojzij	48
Drugi opis albumov <i>Viktor Steska</i>	49
Dobri pastir	60
Iz Baragovega pisma Amaliji	61

